

گرامیداشت سالروز خلعید از استعمار انگلستان

« مهمتر از همه، عمل مصدق و پیروزی ملت ایران، افسانه چند صد ساله رایج در کشور را که خارجیها، عامل همه کارها و حاکم مطلق بر ما هستند و هر زبانی که به ما وارد می‌شود، خواست و نقشه آنهاست؛ بنابراین هر حرکت و اقدامی از سوی ما، بی‌فایده است، باطل کرد و خلاف آن را ثابت نمود.»

(از مصاحبه مهندس بازرگان با سرهنگ نجاتی در کتاب مصدق؛ سالهای مبارزه و مقاومت- صفحه ۳۱۳)

۲۹ خرداد ۱۳۳۰، روز خلعید از شرکت نفت ایران و انگلیس، در تاریخ مبارزات ضداستعماری و ضداستبدادی ملت ایران که در پی قانون ملی شدن صنعت نفت و در اجرای آن صورت گرفت. در تاریخ این سرزمین از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشد؛ جایگاهی که یادآور عزم ملی، اعتماد به نفس و یکدلی مردم و دولت است.

طرح ملی شدن صنعت نفت ایران که در ۲۹ اسفند ۱۳۲۹ با تلاش‌های مبارزان ملی به رهبری مرحوم دکتر محمد مصدق، سردار ملی، و با همکاری مبارزان مذهبی به ثمر نشست، موجب گردید که آرزوی دیرینه ملت ایران برای تسلط بر منابع و ذخایر خداداد نفتی خود تحقق یابد و دست استعمارگر شرکت‌های نفتی انگلیسی از این سرمایه عظیم ملی کوتاه شده، اداره و بهره‌برداری از این نعمت الهی در اختیار صاحبان اصلی آن یعنی دولت و ملت ایران قرار گیرد و سرآغاز فصل نوینی در تاریخ سیاسی و اجتماعی کشورمان شده، پایه بسیاری از حرکت‌های آزادیبخش در کشورهای منطقه و جهان سوم گردد.

پس از تصویب قانون ملی شدن صنعت نفت، دولت انگلستان و عوامل آن در خارج و داخل کوشیدند که اداره و کاربری صنعت نفت را فراتر از توان نیروهای متخصص ایرانی قلمداد نمایند؛ ولی همت والا و عزم ملی دولت دکتر محمد مصدق موجب شد که اولین هیأت مدیره شرکت ملی نفت ایران، به ریاست مرحوم مهندس مهدی بازرگان، در روز ۱۹ خرداد ۱۳۳۰ وارد آبادان شوند تا عملاً اداره صنعت نفت را در دست گیرند.

هیأت مدیره جدید با درایت و جسارت مثال‌زدنی در روز ۲۹ خرداد ۱۳۳۰ ساختمان مدیریت شرکت نفت ایران و انگلیس را که در اختیار مدیران انگلیسی در خرمشهر بود، با نصب پرچم ایران بر بام و تابلو شرکت ملی نفت ایران بر در آن، در تصرف گرفت و مهندس بازرگان به جای «مستر دریک» انگلیسی نظام اداری شرکت نفت را با کمک سایر یاران همراه و کارکنان صدیق صنعت در دست گرفت تا استخراج، پالایش و صدور نفت به دست توانای ایرانیان صورت گیرد.

دکتر مصدق در ساعت ۱۰ شب ۳۰ خرداد ۱۳۳۰ در پیام رادیویی خود خطاب به ملت ایران، آن روز را به عنوان برگ جدیدی در تاریخ ایران توصیف کرد و آغاز اجرای عملیات خلعید از شرکت سابق نفت را اعلام نمود. متن آن پیام چنین بود:

«هموطنان عزیز! درود فراوان و سلام صمیمانه خود را از بستر بیماری برای شما می‌فرستم. بخوبی می‌دانید که در تاریخ حیات ملت‌ها، نادراً روزهای درخشان و پرمسئولیت و افتخار و موفقیت پیدا می‌شود، ایام عادی و گذران برای همه ملل یکسان است ولی آن ملتی که خوب و شرافتمندانه وظیفه‌اش را در برابر وطن، پرچم و تاریخ مملکت ادا کند، بیش از دیگران قدرت اخلاقی و عظمت روحی از خود نشان داده است. امروز یکی از آن ایامی است که شما هموطنان می‌توانید صفحه جدید و مقدسی در حیات اجتماعی و اقتصادی خود باز کنید و پس از پنجاه سال که از استقلال و آزادی سیاسی، نامی برای ما بیش نمانده بود، دوره نوینی را در برابر نژاد معاصر و نسل آینده به‌وجود بیاورید. نبوغ سیاسی شما می‌تواند امروز را مبدأ تحول و نهضت اصلاحی آینده قرار دهد، یا خدای نکرده موجب سرشکستگی و خجالت و انفعال بشود. پیمودن این دو راه، اکنون در اختیار عزم و اراده و همت شماست. من تردید ندارم که شما هموطنان عزیز آن طریق را انتخاب خواهید کرد که با شرافت ایرانی و با غرور ملی و احساسات وطنی مطابقت دارد. باید یک بار دیگر به دنیایی که چشم دقت به سوی ما دوخته است، نشان بدهیم که لیاقت حفظ مواریث گرانبها و پر عظمت نیاکان خود را داریم...»

در این حرکت عظیم ملی، علی‌رغم تهدیدهای نظامی، دولت دکتر مصدق و هیأت خلعید هیچ خللی در اراده خود راه نداده، در جهت عادی شدن فعالیت پالایشگاه آبادان، صدور نفت و سایر امور اجرایی صنعت نفت گام برداشت و این حرکت به عنوان تحولی عظیم در برابر استعمارگر زمان قابل تأمل بود. زنده یاد مهندس بازرگان در مصاحبه‌ای با مرحوم سرهنگ نجاتی گفته‌اند:

«جنبش ملی ایران، فراتر از یک حرکت سیاسی، به‌صورت یک تحویل فرهنگی در آمد و جنبش‌های دیگری را در جهت ملی کردن نفت و صنایع در دیگر کشورهای استعمارزده سبب شد. همچنان که سه سال بعد، جمال عبدالناصر کانال سوئز را ملی کرد.»

گرچه پس از کودتای ننگین آمریکایی-انگلیسی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ علیه حکومت ملی دکتر محمد مصدق، استعمار با ترفندهای تازه‌ای به کشور ما بازگشت، ولی اصل ملی شدن صنعت نفت و دستاوردهای گرانبهای آن در تاریخ ایران جاودانه ماند.

نهضت آزادی ایران ضمن بزرگداشت خاطره ۲۹ خرداد ۱۳۳۰، بر تلاش همه رادمردانی که در جنبش ملی شده صنعت نفت و همه حرکت‌های ضداستعماری و ضداستبدادی صد ساله اخیر جانفشانی کرده‌اند، ارج می‌نهد و سربلندی، استقلال و آبادانی ایران عزیز را از خدای سبحان خواهان است.

نهضت آزادی ایران